

Rättsavdelningen
Hanna Jarvad
hanna.jarvad@socialstyrelsen.se

Konsekvensutredning – förslag till ändringar i allmänna råd om kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning

Socialstyrelsen har tagit fram förslag till ändringar i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:2) om kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning.

Enligt 4 § förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning ska en myndighet innan den beslutar om föreskrifter eller allmänna råd utreda dessas kostnadsmässiga och andra konsekvenser i den omfattning som behövs i det enskilda fallet samt dokumentera detta i en konsekvensutredning. Vad en sådan utredning ska innehålla framgår av 6–8 §§ i förordningen.

1. Bakgrund

För utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet, se 3 kap. 3 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453), SoL. För verksamheten enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, ska det finnas den personal som behövs för att ett gott stöd och en god service och omvårdnad ska kunna ges (6 § andra stycket LSS).

Socialstyrelsen tog år 2014 fram allmänna råd som ger rekommendationer till stöd för tillämpningen av de två ovan nämnda bestämmelserna. Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:2) om kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning beslutades den 11 mars 2014.

Socialstyrelsen redogör i de allmänna råden för vilka grundläggande kunskaper och förmågor den aktuella personalen bör ha. För att vägleda om hur de rekommenderade kunskaperna ska kunna uppnås och för att tydliggöra vilken nivå på kunskaper som avses enligt de allmänna råden rekommenderas vissa godkända kurser inom gymnasieskolan.

Den 1 juli 2021 trädde ändringar i programstrukturen samt nya ämnesplaner i kraft för gymnasietets vård- och omsorgsprogram och barn- och fritidsprogram. Formuleringarna avseende utbildning i de allmänna råden blev därmed delvis inaktuella. Vissa ämnen och kurser som nämns i de allmänna råden finns inte längre kvar och antalet poäng som är programgemensamma har ändrats. Socialstyrelsen har utifrån dessa förändringar sett ett behov av att se över och ändra de allmänna råden i den del som handlar om utbildning.

Sedan de allmänna råden beslutades 2014 har även det nationella yrkespaketet för arbete som undersköterska tagits fram av Skolverket. Vid en genomgång av innehållet i yrkespaketet har Socialstyrelsen funnit att kunskaper och förmågor i enlighet med de allmänna råden även kan uppnås genom detta. De allmänna råden behöver därför även ändras för att kunna inkludera yrkespaketet.

2. Beskrivning av problemet och vad Socialstyrelsen vill uppnå

Socialstyrelsens förslag innebär att texten under rubriken *Utbildning* i SOSFS 2014:2 ändras. Syftet är att anpassa de allmänna råden till de ändringar i programstrukturen samt ämnesplaner för vård- och omsorgsprogrammet och barn- och fritidsprogrammet som trädde i kraft den 1 juli 2021. Syftet är också att beskriva att kunskaper och förmågor i enlighet med de allmänna råden även kan uppnås genom det nationella yrkespaketet för arbete som undersköterska.

Socialstyrelsen föreslår inga ändringar avseende rekommendationerna om vilka kunskaper och förmågor som personalen minst bör ha.

I den mån det varit möjligt har Socialstyrelsen strävat efter att harmonisera formuleringarna om utbildning i dessa allmänna råd med motsvarande avsnitt i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2011:12) om grundläggande kunskaper hos personal som arbetar i socialtjänstens omsorg om äldre.

I det följande redovisas Socialstyrelsens ändringsförslag under rubriken *Utbildning*.

Rekommendationer om utbildningar

Socialstyrelsens förslag är att den som ska arbeta med stöd, service eller omsorg till personer med funktionsnedsättning kan uppnå de kunskaper och förmågor som rekommenderas i de allmänna råden genom godkänt resultat på någon av följande utbildningar:

- Kurser om 1 400 poäng i de programgemensamma ämnena i vård- och omsorgsprogrammet. Svenska eller svenska som andraspråk som ingår i de programgemensamma ämnena kan ersättas med svenska eller svenska som andraspråk i de gymnasiegemensamma ämnena.
- Kurser om 1 400 poäng i barn- och fritidsprogrammet, innefattande 700 poäng i de programgemensamma ämnena, 300 poäng inom inriktningen pedagogiskt och socialt arbete samt kurserna grundläggande vård och omsorg, kost och hälsa, specialpedagogik 1 och specialpedagogik 2. Svenska eller svenska som andraspråk som ingår i de programgemensamma ämnena kan ersättas

med svenska eller svenska som andraspråk i de gymnasiegemensamma ämnena.

- Skolverkets nationella yrkespaket för arbete som undersköterska, 1 500 poäng.

Kunskaperna och förmågorna kan även uppnås genom godkänt resultat på någon annan utbildning som motsvarar dem som anges ovan.

Kurser på vård- och omsorgsprogrammet och barn- och fritidsprogrammet

Socialstyrelsen har jämfört innehållet i den nya programstrukturen och i de nya ämnesplanerna för vård- och omsorgsprogrammet respektive barn- och fritidsprogrammet med de kunskaper och förmågor som rekommenderas i de allmänna råden och anger i förslaget vilka kurser på respektive program som kan genomgå för att uppnå kunskaperna och förmågorna. Det bör dock framhållas att de utbildningar som uttryckligen nämns i de allmänna råden endast utgör exempel på vägar att nå upp till den rekommenderade kunskapsnivån. Även exempelvis äldre gymnasieutbildningar, olika högskoleutbildningar eller fortbildningar i kombination med praktisk erfarenhet kan leda till att aktuell personal når upp till den rekommenderade kunskapsnivån.

I nuvarande allmänna råd används uttrycket ”godkända kurser”. I förslaget anges istället att kunskaperna och förmågorna kan uppnås genom ”godkänt resultat” på utbildningarna. Anledningen är att Skolverket angett att ämnesbetyg planeras att ersätta kursbetyg i gymnasieskolan genom den nya ämnesbetygsreformen.¹

I förslaget anges att svenska eller svenska som andraspråk som ingår i de programgemensamma ämnena kan ersättas med svenska eller svenska som andraspråk i de gymnasiegemensamma ämnena. Innebörden är densamma som i nuvarande allmänna råd om ämnet svenska. Syftet med ändringen är att förtydliga att förmågan att förstå, tala, läsa och skriva svenska som anges i de allmänna råden kan uppnås genom godkänt resultat på kurser i de gymnasiegemensamma ämnena svenska eller svenska som andraspråk.

Nationellt yrkespaket undersköterska

Vid en genomgång av innehållet i kurserna i yrkespaketet undersköterska har Socialstyrelsen funnit att kunskaper och förmågor i enlighet med de allmänna råden kan uppnås genom detta. Socialstyrelsen föreslår därför att det läggs till under rubriken Utbildning i de allmänna råden.

När det gäller ämnet svenska så ingår kurserna svenska 1 eller svenska som andraspråk 1 i yrkespaketet, det vill säga motsvarande svenska på gymnasiegemensam nivå. I nuvarande allmänna råd anges att förmågan att förstå, tala, läsa och skriva svenska i enlighet med de allmänna råden kan uppnås genom godkänd kurs i det gymnasiegemensamma ämnet svenska eller svenska som andraspråk eller genom någon annan motsvarande utbildning. Det innebär att förslaget gällande yrkespaketet undersköterska inte rekommenderar vare sig lägre eller högre nivå än nuvarande allmänna råd avseende ämnet svenska.

¹ <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/aktuella-forandringar-pa-gymnasial-niva/nya-amnesbetygsreformen>

3. Alternativa lösningar och effekter om ingen reglering kommer till stånd

Alternativa lösningar till allmänna råd kan vara olika former av stödmaterial, så som handböcker eller kunskapsstöd, eller utbildningsinsatser riktade till målgrupperna. En alternativ lösning hade därför kunnat vara att ta bort texten under rubriken Utbildning helt. De aktuella allmänna råden har dock funnits sedan 2014, och förslaget innebär inte några ändringar avseende vilka kunskaper och förmågor som personalen bör ha. Mot bakgrund av detta är det Socialstyrelsens bedömning att en uppdatering av texten under rubriken Utbildning är den mest ändamålsenliga lösningen för att vägleda om hur de rekommenderade kunskaperna och förmågorna kan uppnås.

De rekommendationer som Socialstyrelsen har om utbildning behöver vara anpassade efter de utbildningar som finns tillgängliga. Om ändringarna inte görs kan det skapa osäkerhet i fråga om vilka kurser och ämnen personal kan gå inom den nya programstrukturen för att uppnå de kunskaper och förmågor som rekommenderas i de allmänna råden. Det skulle försvåra för både arbetsgivare och personal att bedöma om en person har den kompetens som rekommenderas.

4. Berörda av regleringen

Allmänna råden gäller för den personal som i sin yrkesutövning ger personer med funktionsnedsättning stöd, service eller omsorg efter beslut om vissa insatser enligt SoL, LSS och socialförsäkringsbalken.

Flera olika aktörer berörs av de allmänna råden. Kommuner och enskilda verksamheter som bedriver verksamhet som ger stöd, service och omsorg till personer med funktionsnedsättning enligt SoL och LSS samt personal inom dessa verksamheter berörs direkt av de allmänna råden. Det gäller även till viss del enskilda som utser sina egna personliga assistenter.

Indirekt berörs de personer med funktionsnedsättning som får stöd och även anhöriga till dessa personer. Andra indirekt berörda är Skolverket samt de företag och kommuner som erbjuder utbildningar vars innehåll kan ge sådana kunskaper som rekommenderas i de allmänna råden.

Ansvarig nämnd som beslutar om insatserna enligt SoL och LSS har ansvaret för kvaliteten i insatserna och berörs därför indirekt.

5. Barnkonsekvensanalys

De allmänna råden gäller för personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till både barn och vuxna med funktionsnedsättning. De föreslagna ändringarna handlar bara om vilka utbildningar personalen kan gå för att uppnå kunskaper och förmågor i enlighet med de allmänna råden. Socialstyrelsen föreslår inga ändringar i de rekommenderade kunskaperna och förmågorna. Ändringarna borde därför inte få några konsekvenser för barn med funktionsnedsättning som får insatser enligt SoL eller LSS.

6. Kostnadsmässiga och andra konsekvenser

Socialstyrelsen bedömer att de föreslagna ändringarna inte kommer att få några kostnadsmässiga konsekvenser för kommunerna eller för någon annan aktör. Förslaget avser enbart allmänna råd och innebär därför inga ändringar i ansvar och skyldigheter för kommuner eller andra verksamheter. Ändringarna ställer inte heller högre krav när det gäller kunskaper och förmågor än tidigare. De föreslagna ändringarna utgör endast en anpassning till den nya programstrukturen på gymnasiet och tillgången till yrkespaket.

Förslaget till ändringar syftar till att underlätta för kommuner och andra verksamheter som rekryterar personal att se hur de kunskaper och förmågor personalen bör ha kan uppnås. Det kan också underlätta vid fortbildning av personalen.

7. Bedömning av om regleringen överensstämmer med el-ler går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Socialstyrelsens bedömning är att förslaget om ändring i de allmänna råden inte står i strid med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

8. Kostnader och intäkter för kommuner och regioner

Socialstyrelsens bedömning är att förslaget inte kommer att leda till ökade kostnader för kommuner och regioner.

9. Effekter för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt

De allmänna råden berör företag som bedriver sådan verksamhet som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning. Socialstyrelsen bedömer att de föreslagna ändringarna inte kommer att få några effekter av betydelse för företagens arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt, eftersom ändringarna inte innebär någon skillnad när det gäller vilka kunskaper och förmågor personalen minst bör ha.

10. Ikraftträdande, övergångsbestämmelser och informationsinsatser

Socialstyrelsen planerar att fatta beslut om rekommendationerna i december 2021. Information om ändringarna i de allmänna råden kommer att publiceras på webbplatsen och i Socialstyrelsens nyhetsbrev.

11. Kontaktperson

Hanna Jarvad
hanna.jarvad@socialstyrelsen.se
Telefon: 075-247 33 77